

200

Handwritten signature

Nr. 1, vol. 2.

1936.

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3554 RICHMOND STREET, PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50c.

Vasaris m. -- February, 1936

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

PRANAICIŲ JULĖS IŠLEISTOS KNYGOS:

Amerikos Lietuvių Pirmieji Profesjonalai ir Kronika (Kun. A. Miluko paskaitos) tomas I.	\$2.50
" " "	tomas II. 2.00
Amerikos Lietuvių Kronika (Kun. A. Miluko)	3.00
"Aušros" Pirmųjų Numerių fotografijos	.50
"Aušros" 50 metų Sukaktuvės	.50
Apie kun. Adomą Grinevičių (Kun. A. Miluko)	.10
Daktaras Petras Matulaitis. (Kun. A. Miluko)	.25
Delko mūsų katalikiškoji spauda silpnutė	.10
Iš Kelionės po Europą ir Aziją (Pranaičių Julės)	3.00
Kun. Dr. M. Gustaitis (Kun. A. Miluko)	.15
Kun. J. Balvačo (Geručio) Laiškai	.50
Kun. Silvestras Gimžauskas. (Kun. A. Miluko)	.10
Kun. A. Kaupo Laiškai	.50
Kun. Martynas Sederavičius ir Jo padėjėjai	.50
Kun. A. Miluko Darbuotė (1890-1930)	.50
Kun. Kazimieras Jaunius (Kun. A. Miluko)	.10
Kun. A. Staniukyno Laiškai	.50
Laisvosios Lietuvos Atlankytų (Pranaičių Julės)	2.50
Lietuvių Tautos Istorija. (Kun. A. Jusaičio)	.75
Lourdes'o Šv. P. Marijos Mėnuo (Pranaičių Julės)	.50
"Motinėlės" Draugija (Kun. A. Miluko)	.50
Ne Mieste Laimė. (Pranaičių Julės vertimas)	1.00
Laiškai iš Ispanijos (Pranaičių Julės)	1.00
Petras Kriaučiūnas (Kun. A. Miluko)	.15
"Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės" (Su daugybe iliustracijų ir doku- mentų fotografijų). Audeklo apdarais su aukso antspauda	6.00
Seinų Seminarija ir Lietuvos Aabudimas	.30
Viešnagė Šeštokuose. (Pranaičių Julės)	2.00
Vyskupo Valančiaus Darbai (Kun. A. Miluko)	.50
"Žvaigždės" ir jos leidinių paminėjimas	.50
Gegužės m. 7 diena (Spaudos atgav. 30 m. sukaktuvėse)	50c.
30 m. Spaudą Atgavus (Aušros fotografijos)	2.50

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDE“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

VASARIS — FEBRUARY 1936 M.

BROOKLYNO LIETUVIAI PIRM 4-IU
DESIMCIU METU.

Užprašymus ir pinigus adresuokit: „ZVAIGZDĖ“, 3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.

ALp 2217

PENNSYLVANIJOS IR JOJE GYVENUSIEMS LIETUVIAMS.

GERBIAMIEJI!

Kun. A. M. Milukas nuo 1935 m. liepos mėn. eina kapeliono pareigas vasarnamyje tarp Roslyn ir Manhasset. Jo antrašas: Rev. A. M. Milukas, St. Francis Home, Roslyn, L. I. N. Y. Iš New Yorko Long Island geležkeiliu važiuojant reik išlipti Manhasset stotyje ir paimti taxicabą. Galima važiuoti iki Flushing'o I. R. T. arba B. M. T. subway arba L. traukiniais, pasikui paimti Long Island traukinį iki Manhasset. Busai iš New York arba Flushing eina Route 25 A iki Junction Route 101 prie Munsey Park. Čia išlipus reik pėkščioti per pusmylį Route 101 (Flower Hill Road). Taip pat tais Route 25 A ir Route 101 keliais geriausiai iš New Yorko važiuoti. Vasarnamio vardas St. Francis Home' ant vartų.

Kaip jau visiems žinoma, pirmiaus išleidę kun. A. Miluko paskaitų didžiumą knygoje: „Amerikos Lietuvių Pirmieji Profesjonai“ (2 tom.) ir „Amerikos Lietuvių Kronika“, dabar pradėjome leisti likusias jo paskaitas Pensylvanijoje, New Yorke, New Jersey, taipgi Chicagoje laikytas) atskirose knygelėse, kurias užvardinome „Lietuviai Pensylvanijoje“.

Idant tose knygelėse (bus jų keletas) būtų pilniausiai nupiešta mūsų kurybinio ir kulturinio gyvenimo istorija, labai gražiai prašome visų tų vietų lietuvių

suteikti mums savo kritikas ar pastabas, jei kā rastu paskelbta netikroje ar nepilnai atatinkamoje šviesoje aprašyta.

Pasargas galima siūsti Žvaigždei, 3654 Richmond St., Philadelphia, Pa., arba kun. Milukui, kuris apsiēmē prižiūrėti paskutinę korektą.

Su aukšta pagarba,

„Žvaigždės” Redakcija.

PRASIMANYMAI BE PAMATO.

Spaudinant pirmąjį knygų „30 Metų Spaudą Atgavus“ tomą, išdygo daugybės nesitikėtų kliučių tam darbui užbaigti. Mėgindamas per savo paskaitas sukelti žymesnį bendrleidėjų būrelį toms knygoms išleisti, kun. A. Milukas „Žvaigždės“ redakcijos ir išleistuvės įgalio-tas, daugeliui pasižadėjo, jog tie ką užsimokėjo bent vieno „Aušros“ lapo fotogratiškam atspausdinimui lė-šas, galės pareikšti savo pastabas, kurios busią knygoje atspaus-tos su jo (kun. M.) atsakymais — paaiškinimais.

Kun. J. Balkunas, su Pittstono, Pa. klebonu kun. J. Kasakaičiu, pirmieji užsimokėjo bendrleidėjui pridera-mas lėšas. Kun. J. Balkunas 1934 metų rudenį bene pats pirmasis iš bendrleidėjų atsiuntė ir savo pasta-bas. Kodėl jos netilpo viršminėtų knygų pirmame to-me, skaitytojui paaiškės iš kun. Miluko atsakymo į kun. J. Balkuno laišką. Paminėtiems tame laiške dalykams nušviesti geriausia tiks pakartojimas ištraukų iš kun. Miluko paskaitų 1911 m. Philadelphijos šv. Jurgio kle-bonijoje (ir paskiaus 1926 m. „Žvaigždės“ redakcijoje) apie „brukliniečius devintoje metų dešimtyje“.

1

Kun. J. Balkuno Pastabos.

Gavau „30 Metų Spaudą Atgavus“ pirmąjį tomą. Knyga tikrai vertinga, istorinė. Lauksime kitų tomų.

Knygos gale radau „Bendrleidėjų Pastabas“, ku-riose neužtikau savojo laiško Jums rašyto dar pereitą rudenį. Tikiuosi, kad ateity neužmiršite paliesti pakel-tą laiške reikalą.

Tame laiške iškėliau Dr. Jono Šliupo užpuolimus ir knygų šmeižimus. „Aušrininkas Jonas Šliupas“

knygoje (red. J. V. Girdvainis, Kaunas 1934) pats Dr. Šliupas keldamas save padangėn pasivadina „Aušros“ tėvu, leidėju, etc. Beto ne kam kitam, tik sau kredita duoda už lietuviško susipratimo atgaiviniimą, parapijų tvėrimą, spaudos platinimą, draugijų tvėrimą, etc., etc. Žodžiu, kad ne Dr. Šliupas, mes Amerikoje butume nesusipratę, neorganizuoti, nešviesūs. Jis mūsų patriarsha, tautiškas išganytojas!... Taip rašo ir p. Girdvainis, J. O. Širvydas ir V. K. Račkauskas.

Na, žinoma, kiekvienas save giria. Bet rybas turi net padorumas. Kiek žinome lietuvių susiskaldymas, laisvamanybė Amerikoje atsirado Dr. J. Šliupo dėka. Tuomi niekas nesidžiaugia. Jau nekartą ir Tėvelis savo knygoje aiškiai priparodei, patvirtinai.

Šiuo kartu, visgi norėjau, patikrinti nekuriuos Dr. Šliupo užmetimus ir užpuolimus ant kunigų. Ir persitikrinau, kad daktaras su malicija šmeižia.

P-as Šliupas minėtoį knygoį savo atsiminimuose rašo apie kun. Kriauciuno turtus ir suokalbį jį nužudyti. Čia Maspethe dar gyvena kun. Kriauciuno kolektorius ir šeimininkė, tai p. K. Brusokas ir jo žmona. Pasišaukęs juodu papasakojau ką rašo Šliupas apie rastus pinigus ir apie suokalbį. Pasirodo, kad p. Brusokas buvo ten pat prie pinigų radimo ir daktaras aiškiai melavo, kad rasta užsiuta 500 dol. Rasta berods 145, bet neužsiuta ir tik kišenuky. Kodel kunigas negalėjo tiek turėti? Kodel insinuacija apie jo turtus, kurių tikrai neturėjo, nes ligi šiol nerasta. Jis mirė vargšas iš geros širdies dirbdamas už mažą atlyginimą, kurį duodavo komitetas. Komitetas valdė parapijos finansus. Daktaras aiškiai norėjo kunigus šmeižti.

Ponia Brusokienė liudija, kad niekad klebonijoje mitingo nemačiusi ir negirdėjusi apie kokį ten suokalbį nužudyti Šliupą. Niekad nebuvo ir per pamokslą girdėjusi, kad kunigas ragintų mušti ar teisman traukti Šliupą. Jei p. Šliupas nori šmeižti ir taip kankiniu

tapti, tai labai nešvarų budą pasirinko. Tiek galima vertinti ir kitus puolimus ant kunigų.

Manau gerb. Tėvelis šiuo klausimu taipgi susidomėjęs ir prašau tinkamai jį pakelti ir išaiškinti kituose tomuose. Lietuviai Dr. J. Šliupo darbus turi visapusiškai žinoti. Mes Amerikos lietuviai galime daug „deimančiukų“ iš Šliupo „veikimo“ parašyti, ką ponai Širvydas ir Račkauskas nesidrovi ar nenori rašyti.

Su tikra pagarba

Kun. Jonas Balkunas.

2

Kun. A. Miluko Atsakymas.

Ne mano kaltė, jog kun. J. Balkuno laiškas nepamirėta pirmame „30 Metų Spaudą Atgavus“ knygų tome, nors jis (kun. B.) pats pirmasis iš bendraleidėjų apmokėjo lėšas „Aušros“ vienam puslapiui fotografiškai atspaudinti. Tas laiškas, su mano surinktais kitais dokumentais, parodančiais paskelbtus melus ir prasimanymus knygoje „Aušrininkas Jonas Šliupas“, buvo paliktas dar pernai (1934) metų rudenį „Darbininko“ redakcijai, kuomet lankiausi su paskaitomis Bostone, mėgindamas viršminėtų knygų bendraleidėjų būrį padidinti. Kokis ten vėjas paputė, kad tų raštų nespausdinta, ne mano reikalas spėlioti. Bet labai keista, jog ir po keletai mano laiškų, ir asmeninio prašymo (kada suėjau to laikraščio redaktorių šį pavasarį Brooklyne ir paskui Federacijos kongrese, tie rank raščiai gražinta tik spalį m. (1935). Kodėl tokie dalykai įvyksta ir darbą trukdo, bene kun. B-ui, arčiaus tos redakcijos esančiam, geriaus nei man, gali būti suprantama. Dr. Šliupo prasimanymas faktų, mirusio kun. V. Kraučiuono asmeniui apjuodinti, aiškštėn išėjo ir Chicagoje pernai metų (1934) spalį mėnesyje, kada ten lankiausi su paskaitomis apie „Aušrininkų Frazes ir Parafrazę“. Kun. Svirskio — šv. Mykolo

parapijos svetainėje tų paskaitų klausė ir buvęs kun. V. Kraučiuo laikuose Brooklyno Karalienės Angelų parapijos kimiteto narys — Kazys Rugys, kurs ten pat viešai pareiškė, jog panašių dalykų (kaip „Aušrininkas Jonas Šliupas“ knygos skelbia) niekad nebuvę.

Apie Angelų Karalienės parapijos kurėjus paskutiniais devyniolikto šimtmečio metais (kuomet kun. V. Kraučiuo, o paskiau ir man teko toje parapijoje darbuotis) aš turėjau progos plačiau paminėti per paskaitą Philadelphijos šv. Jurgio klebonijoje, rengdamas jubilėjiniam 1911 m. „Žvaigždės“ numeriui platesnį raštą apie „Amerikos Lietuvius Katalikus ir jų parapijas“. Nekartą turėjęs progos įsitikinti, jog šių — radio dienų mūsų veikėjams ir savo brolių švietėjams retam kuriam teko ar buvo noras įsigyti ir skaityti ne jų dienų knygas, pakartosiu ištraukas iš tos savo paskaitos apie Brooklyno Angelų Karalienės parapijos pirmas dienas. Tas atpasakojimas pirm 25 metų pasakytų sakinių bus geriausias įrodymas, jog anuomet brooklyniečiams kas kita rūpėję, ne suokalbiai, kaip sumušti, ar nužudyti Dr. Šliupą, kurį nelabai seniai pirm to (1888 m.) jie savo gana karčiais pajuokimais ir paniekinimais privertė nešintis iš New Yorko miesto ir apygardos į Shenandoah, Pensylvanijos valstybėje. Ne vien Brusokas su savo žmona gali užginčyti neteisingus įtarimus kun. V. Kraučiuo ir jo komitetų. Dar gyvi ir Brooklyne ar apygardoje gyvena And. Kundrota, Aug. Kalvaitis, V. Dambrauskas su žmona, abudu Galeckai, J. Kartavičius ir k. Visi jie tais laikais darbavosi artymuose santikiuose ir žinojo vieni kitų draugijinius darbus. Visi jie pareiškia, juog viršminėtose knygose paskelbti brukliniečius ir jų kleboną kun. V. Kraučiuo inkriminuojanti įtarimai, yra grynas melas, prasimanymas be pamato, iš piršto išlaužtas.

Apie brukliniečius 9-je metų dešimtyje.

„Didžiausia nelaimė mūsų išeivių tautiškojo gyvenimo be abejonės yra bažnytiniai vaidai... Ten kur parapijos susideda iš lenkų ir lietuvių, vaidai niekad nesiliauja, ...lenkai visame kame mūsų brolius skriaudžia ir apgaudinėja... išvengti nesutikimus bus galima, kada lietuviai neturės su lenkais jokios sėbrystės. Lietuvnikai suprato tą dalyką ir vienur ar kitur užsidėjo ir užsideda lietuviškas parapijas, tačiau ir čion be peštynių neapsieinnama. Taip antai Brooklyne šitie vaidai atvedė ant to, kad bažnyčia likosi per licitaciją parduota ir parapija pakriko"... Taip rašė 1891 m. „Vienybės Lietuvinkų" N. 3 vedamamjame rašte jos redaktorius, buvęs aušrininkas J. Andžiułaitis.

Knygose „Pimnieji Amerikos Lietuvii Profesijonlai ir Kronika", darant apžvalgą Amerikos lietuvių darbuotės dvidešimtų išeivijos metų sukaktuvėse (1888 m.) ir man atsiėjo plačiau (ž. p. 212—224) kalbėti apie priežastis, paskubinusias pakrikimą pirmosios šv. Jurgio parapijos Brooklyne. Toji parapija, kaip atkartoja paskui „Liet. Balsą" Jr. Jonas savo knygoje „Lietuviai Amerikoje" (p. 95—6) turėjusi „dru tą komitetą" ir dideles knygas „iš grynios lininės popieros su nauja sidabriniais apdarais"...; tos knygos turėję „buti bobinčiuje iki pabaigai svieto... ir žėdnos žmogystos bus vardas padėtas, kiek davė ant bažnyčios"...

Paminėjęs, jog šv. Jurgio parapijai jos klebonas (kun. Juodišius) rinkęs aukas ir kituose miestuose: Philadelphia, Elizabeth, Waterbury, net Bostone (kur tik jis atsilankęs klausyti lietuvių velykinės išpažinties), Jr Jonas pakartoja paskui „Vien. Liet." pareiškimą, jog „kun. Juodišius prašalino senąjį komitetą, kuriuomi rundijo Peseckas, kuris pinigų kolektavojo ir ėmė po 35 procentus už darbą... kun. Juodišiaus prabaščiovimo

pabaigą patys žinote. Pridirbęs avanturų, susivaidijęs su vyskupu, laikėsi parapijoj da kelis metus"... *)

4

Iširus ryšiams tarp buvusio šv. Jurgio bažnyčios klebono (kun. M. Juodišiaus) ir Brooklyno vyskupo, vietos lietuviai greitu laiku ėmė rūpintis sukurimu naujos parapijos. Pirmutinis pasiryžimas padaryta 8 d. balandžio, 1894 metais.

Atskleidę pirmąjį lapą parapijos susirinkimų protokolų knygoje skaitome, jog kuriamasai Angelų Karalienės parapijos suirinkimas buvęs P. Draugelio svetainėje (93 Grand Street), kuriame be kelių dešimtų vietos ir New Yorko lietuvių taipgi buvę ir šv. Juozapo taipgi šv. Kazimiero susišelpimo draugijų atstovai. Išrinkus komitetą (Joną Vasiliauską pirmininku, Juozą Tauckų jo padėjėju, Antaną Slominskį ir Motiejų Paršelaity sekretoriais, Juozą Katilių išdininku) ir nutarus mokėti po 1 dol. įstojimo į parapiją ir po 25 centus mėnesinių, „buvo daug priešininkų ir riksmų, vienok prisirašė 46 broliai į naują parapiją... sumokėdami išdininkui 28 dolerius ir 45 centus"... Sekančiame susirinkime toje pat svetainėje 15 d. balandžio visi, priėmę Jurgio Jokubaičio balsą, „idant su kun. M. Juodišium jokio susirišimo parapija neturėtų"...

*) „Am. Liet. Pirm. Profesijonalai ir Kronika" knygoje (p. 202—203) nurodyta ir kun. Juodišiaus veikla „Wienibeje Liet." prieš „Liet. Balsą" ir šitojo bičiulių atkeršijimas tam kunigui, kuomet neužilgo po tam (1890 m.) kun. A. Burbai tarpininkaujant į „Wien. Liet." redaktorius pateko Šliupo vienmintis J. Andžiulaitis. Pripratusiam daug rašyti Juodišiui telikę „prisiplakti prie Saulės", kurios redakcija išleido ir skyrium knygoje nevieną jo vertimą." Tas sudrutinęs „Saulės" leidėjo nusistatymą prieš „Susivienijimą" — „Paukščių Vienybę."

Tų pačių (1894) metų 27 d. gegužės mėnesio dienos susirinkimas priima „Apraičio balsą“, idant būtų paduota į gazietas „Vienybę“ ir „Lietuvą“, kaip mes esame apjuodinti „Saulės“ gazietos“... Priimta taipgi Mykolo Volckio balsas, „kad gal prigulėti į parapiją bobos ir mergos, o kada numirs parapijonas ar parapijietė, turi būti palaidoti su mišiomis ir parapija turi sudėti 50 dolerių laidotuvėms“...

1894 m. 12 d. rugpiučio susirinkime buvę „riksmo iš nesuprantančių brolių apie kunigą. Išrinkti delegatai išieškoti (busimam) kunigui vietą ir eiti pas vyskupą ant rodos ir prašyti pavelijimo ir kunigo... Parapijos išdininkas turėjęs 194 dol. pinigų“...

1894 m. 9-os gruodžio dienos susirinkimas įgalioja M. Volckį, idant nuėjęs „paprastų kun. M. Juodišiaus ateiti į parapijos mitingą... Šis (kun. J.) pribuvo, ale jo tas pribuvimas nieko gero neatnešė mūsų parapijai... Iš viso parapijiečių yra 107, pinigų pas par. išdininką J. Katilių 300 dol.“

Sekančiame (1895 m. 27 sausio m. dienos) susirinkime nutarta „rašyt gromatą pas kun. J. Žebri (Waterbury'o liet. parapijos kleboną) ir prašyti jo, kad atvažiuotų į mūsų mitingus ir sutvarkintų mūsų reikalus“...

5

Vasario 6-os d. susirinkiman atvyksta ir „kunigas J. Žebris, kuris savo šnekoje išgyrė mūsų pradėtą katalikišką darbą, tai yra naują parapiją, ir velija visiems rašytis prie jos, o ne prie atskaluno Juodišiaus, kuris nepriguli prie dvasiškos valdžios ir yra atsimetęs nuo vyskupo. Taipogi kunigas J. Žebris padavė balsą, idant girtam nereikia duot balsą ir kad tokie į salę susirinkimų būtų neįleidžiami. Tas balsas buvo priimtas ir patvirtintas visos parapijos. Teipogi godotinas

kunigas J. Žebrius padavė balsą apie Velykų išpažintį. Jis prižadėjo atvažiuoti išklaudyti velykinės po pirmą nedėliai gavėnios. Ant galo godotinas kunigas J. Žebrius pavadė tą viską komiteto valiai, kada komitetas atrašys gromatą, tai tąsyk jis atvažiuos".

To paties mėnesio 24 d. susirinkime pirmininkas M. Volckis „padavė balsą apie kun. Juodišių, idant butų sustabdyta bažnytiniai darbai, kaip: tai krikštai, šliubai ir kitoki bažnytiniai darbai. Teipgi Juozas Papeika padavė balsą, kad mums visai nereikia pristoti prie lenkų velyk pas kitus tautiečius ieškoti vietą, t. y. bažnyčią, kur galėtų dvasiškas tėvas atsažiaavęs sau vietą rasti ir mūsų velykinės išklaudyti. Tas balsas buvo priimtas ir patvirtintas visų"...

Sekantis susirinkimas (24 d. kovo), išklauses kun. J. Žebrio laiško pasiunčia išdininką J. Katilių pas vyskupą prašyti, kad „paršauktų kunigą" velykinės išpažinties išklaudyti. Apie kunigo (J. Žebrio) atsilankymą skaitome 17 d. birželio protokole: „...M. Volckis liepė užsilaikyti ramiai, nekelti riksmo... perstatė god. kun. Žebri. Kun. J. Žebrius savo šnekoje išgyrė mūsų pradėtą katalikišką darbą, t. y. parapiją, velydams visiems rašytis į parapiją ir tvirtindams, kad mūsų parapija nesugrius ir savo mierį padarys, t. y. bažnyčią pastatys"...

Iš tų pačių (1895) metų birželio mėnesio 23 d. mitingo protokolo patiriame parapija turėjus 190 narių, pas išdininką buvę pinigų 682 dol. 36 centai. Rengiamam piknikui parką surasti išrinkti: Petras Draugelis, Juozas Katilius ir finansų sekretorius Juozas Šeštokas.

1895 m. 24 lapkričio dienos susirinkime sumanyta išnuomoti svetainę prie Grand gatvės bažnytinėms pamaldoms. Sekretorius J. Moliušis tame susirinkime skaitė Detroit lenkų seminarijos klieriko (Valaičio) gromatą, parodančią pritarimą „musų parapijai“. Sekančios savaitės (29 lapkričio d.) mitingas nutaria, „kad bažnyčia būtų įtaisyta iki 14 gruodžio mėnesio dienai“, o 1 dienos gruodžio mitinge „pagodotas kunigas Kraučiuonas turėjo kelias prakalbas ir iš godotino kunigo Kraučiuono žodžių buvo galima suprasti jo gerus velijimus musų parapijai ir pagaliaus savo žodžiu patvirtino, kad kun. Juodišius yra tokiu, koku mes perstatėm ir kad jam būtų sustabdinta išdavinėti paliudijimus laidoti numirėlius pašvęstoje vietoje.“ (t. y. katalikų kapinėse).

29-os gruodžio susirinkimas atranda, jog „nereikia dviejų zakristijonų, ale vieno gana pas altorių.. J. Liubavickas pasiliko zakristojinu, kolei gausime lietuvių kunigą“. Šito susirinkimo protokole pamanėti suvirš 40 asmenų, suaukojusių 902 dolerių bažnytiniems rubams, indams ir rakandams nupirkti. Šv. Juozapo draugija įtaisiusi altorių už 170 dolerių. Nutarta, „kad kalektoriai stovėtų pas duris ir imtų po dešimtuką nuoinančių į bažnyčią“.

Sekančių (1896) metų sausio m. susirinkimas nusiskiria vargonininkui algos — 6 dol. mėnesiui, o vasario mėnesyje parapijiečiai tariasi apie velykines korteles ir „ką daryti su tais, ką neįsirašė į parapiją“... Sutaria palaukti, „kada turėsime kunigą, tai tąsyk su kunigu padarysim rodą, ką su tokiais daryti, ką nepri-guli į parapiją“.

Plačiau atpasakosiu 1896 m. kovo m. susirinkimo („bažnytinėje“ svetainėje, po numeriu 214 Grand St.). „Mitingas buvo atidarytas prezidento J. Vasiliausko ir buvo paduotas balsas apie užstanavimą provų ir kunigo algos. Algos 60 dol. mokama kas mėnesis iš parapijos kasos kun. Kraučiuui, kuris yra Brooklyno liet. parapijos klebonu. Ir iš tos algos kunigas turi užsimokėti namų randą ir kas tik jam reikalinga gyvenimui. Kunigas parapijoje bunantis turi vieną kartą ant mėnesio padaryti kolektą bažnyčioje bažnyčios naudai, o tos kolektos pinigų kunigas gaus 10 procentą. Metų šventės, Kalėdos, Velykos, Sekminės teipgi kolektą daro kunigas, iš kurios gauna trečią dalį kunigas, o dvi dalys eina į parapijos kasą. Šliubas \$10.00 — \$5 kunigui, \$5 į parapijos kasą. Krikštas \$2.00 — \$1 kunigui, \$1 į parapijos kasą. Pagrabas \$15 — \$3 į parapijos kasą, \$12 kunigui, iš kurių kunigas turi vargamistrai užmokėti už jo dieną. Zekvijos mišios \$6 — \$1 į parapijos kasą, \$5 kunigui vargamistrai kunigas užmoka. O jeigu visai biednas numirtų, tai toks ir turi buti palaidotas su mišiomis. Kunigas rokundą turi išduoti kas 3 mėnesius, iš šių įeigų: šliubų, krikštų, pagrabų, zekvijų ir tur but įrašyta į knygas protokolų sekretoriaus. Visoki daiktai į bažnyčią yra perkami iš parapijos kasos, kaipo tai mišijų vynas, žvakės ir taip toliau, kas tik yra reikalinga į bažnyčią. Kunigui nevalia komitetą išrinkti, komitetas turi buti renkamas viso ogulo parapijos, o ne kunigo. J. Skinkaitis padavė balsą, kad nė vienas neturėtų provą, paduot kunigui užsakymą mitingo, kaip tik pats prezidentas. Godotinas kunigas V. Kraučiuonas užėmė vietą prabaščiaus lietuviškos parapijos po vardu Švenčiausios Marijos Panos Aniuolų, Brooklyne, N. Y. pirmą dieną kovo, 1896 m. ir tą dieną pirmas mišias laikė mūsų bažnyčioje, ir nuo tos dienos godotinas kunigas V. Kraučiu-

nas gauna algą. Ant to pasirašo trustisai ir kunigas apsiimdamas tą išpildyti, kas yra aukščiau parašyta šitam protokole”.

Viršminėtojo susirinkimo nutarimai — „bažnytinės provos buvo visų parapijiečių patvirtinti” 26-os balandžio dienos susirinkime. Negana to, dar buvo „paduotas balsas, kad kunigas budamas pas altorių nesakytų nieko ant komiteto taipgi ant tų žmonių, kurie yra dovanas bažnyčiai supirkę... Kunigas turi pilną provą, budamas pas altorių užsakyti mitingą ir atėjęs pats į sveitainę, turi pilną teisę pasakyti apie komiteto pasielgimus”...

Pasibaigus pirmiems kun. Kraučiuono klebonavimo metams, protokolų knygoje randame (p 37) smulkmenišką visų jo įeigų atskaitą: už 141 krikštą, 52 vestuves, 5 laidotuves ir 9 zekvijų mišias gavęs 871 dol. 50 centų, jisai atidavė parapijos išdui 344.50, pasilaikydamas 527 dolerius. Sudėjęs tą sumą su 720 dol. algos už metus parapijos sekretoriai (Jurgis Moliušis ir Juozas Šeštokas) užrekorduoja „kunigą M. Kraučiuoną turėjus įeigų 1,247 dol. Iš tų įeigų jis turėjęs užsimokėti šeimininkės patarnavimą „namų randą ir kas jam reikalinga” pragyvenimui (ž. '96 kovo prot.), taipgi vargonininkui už „jo dienas”.

8

Tad nedyvai, jog rengdamasis prie 40 valandų atlaidų klebonas rašo nuolankų laišką parapijos mitingui (1897 m. kovo mėn.). Išklauius to laiško, „likosi pavelyta” vieną kolektą „musų godotinam prabaščiui kun. Vinc. Kraučiuonui ant jo locnos naudos dėl užlaidymo svečių”. Šito susirinkimo protokole randame pažymėtą, jog parapija yra „kalta 300 dol. Kaz. Liaukaičiui ir Pet. Akucevičiui 700 dol”. Pinigus tuos pasiskolinta, kad būtų galimybės pasigirti vyskupijos kanceliarijoje didesne pinigų suma parapijos išde. Pradedant kun. Kraučiuonui antrus klebonavimo metus, pradėjo, prie paprastų susirinkimams barnių, pakilti ir didesni nesusipratimai tarp klebono ir komiteto. Lie-

pos mėnesio mitinge buvo „išrinkti du delegatai Kazimieras Brusokas ir Juozas Šeštokas, idant paprašytų kun. V. Kraučiuoną į mitingą... Kun. V. Kraučiuonas atsinešė pundą popierių, iš kurių turėjo daug šnekų savo naudai, tik ne parapijos... Ir apskundė parapijai kasierių Juozą Katilių... ir padavė balsą, idant parapija aprinktų kitą kasierių... Pakėlimu rankų... kunigas gavo vieną balsą, o J. Katilius visus... Ir buvo paduotas balsas... kad trustisai (par. globėjai), prezidentas ir kasierius daugiaus neitų pas kunigą su jokiom rokundom, ale kun. V. Kraučiuonas ateitų į komiteto mitingą ir išduotų rokundą ir algą gautų... o jeigu kun. V. Kraučiuonas neateitų į komiteto mitingą... tai kasieriui vienam nevalia išmokėti kunigui algą...” Ant sekančio (42) protokolų knygų lapo skaitome kleboną turėjus jeigų (be algos) per pirmus 1898 metų 6 mėnesius 182 dolerius.

Rugpiučio tų (1897) metų mitingas nutaria nepirkti nuosavo bažnyčiai namo „kolei bus mūsų parapijoj kun. Kraučiuonas... ir kunigui nevalia vaikščioti su plotkelėm, plotkeles išnešios vargonininkas... Velykinės kortelės negali išduoti kunigas, bet komitetas”... Spalių mėnesio susirinkime iškelta žalio arnoto reikalas, kurio „dar nėra mūsų bažnyčioje”. Žalio arnoto reikalas buvo iškeltas ir 1898 m. sausio mitinge. Pagaliau vasario 28 d. 1898 m. mitingo protokolas pareiškia, jog „žalias arnotas jau nupirktas už 17 dol...” Reikalas neužbaigta, nes nėra žinios, kiek pinigų likę pas kleboną, pirkusį žalią arnotą. Šitame vasario mitinge išduota raportas apie „gatavos bažnyčios pirkimą” „prie 4-os ir Roebling gatvių už 33,000 dolerių.

„Kun. V. Kraučiuo gromata” — sulyg 14 kovo dienos protokolą — „su prašymu apmokėti 40 valandų atleidimų išlaidas likosi atmesta didesnės balsų pusės”... Delegatais pas vyskupą nuskirti: K. Brusokas, J. Abraitis ir A. Alkevičia. Sekantis — balandžio mėnesio mitingas, vice prezidentui K. Brusokui pirmininkaujant, didesne balsų puse reikalauja, „kad ateitų į mitingą kun. V. Kraučiuonas”. Išrinkti delegatai, po pasimatymui, praneša, „kad kunigas negalys „ateiti į mitingą”. (Džiovininkas kun. Kr. paskutiniaisiais savo gyvenimo metais labai pavargdavęs šventadieniais, neturėjęs jėgų ateiti į mitingą. Red.) Šiame mitinge nutarta paruošti sąrašą parapijiečių, „katrie nenor kun. V. Kraučiuono mūsų parapijoje už prabaščių”... Tą surašą pradėta sekančiame gegužės mėnesio mitinge, kurio protokolas pažymi, jog „nuo žalio arnoto kun. V. Kraučiuonas atidavė į parapijos kasą 1 dol. 60 centų”. „Žalio ornoto” dalykas, plačiai tardomas keliuose mitinguose ir minimas jų protokoluose dabar užsibaigė. Klebonui už įteiktas aukas perkant tą arnotą, krautuvės agentas „užfundijo” pietus post-kelleryje — vokiškoje restauracijoje prie Barclay gatvės ir Broadway, kur dabar pastatyta Woolworth triobėsis. Už tuos pietus, kuriuos valgęs ir vienas parapijos komitetų, per kelis mitingus kuvo „keliami balsai” su įtarimais. Tankiai išskylant susirinkimuose ginčams už kleboną ir lankanties „parapijos delegatams” pas vyskupą su skundais (kurių turinio protokolai neminavoja) 26-os gegužės mėnesio dienos mitinge Juozas Šeštokas (jau aspirantas į seminariją)... atsisakė „nuo sluzbos sekretoriaus”... 7-os liepos mėnesio dienos susirinkimas nuskiria sekretoriaus Šeštoko įpėdiniu Jurgį Moliušį, o jo padėjėju K. Brusoką.

Tų (1898) metų rugpiučio m. mitingo protokolas pažymi kun. Kraučiuoną atidavus parapijai 331 dol. 16

centų pinigų, įplaukusių per jį trijų mėnesių bėgije. Tų pačių metų spalio m. (be pažymėjimo dienos) protokole randame išmokėjimus: „už kun. V. Kraučiuo palaidojimą laidotojui McGinty 120 dol., airių vargonininkui ir giesmininkams 17 dolerių.”

10

Mirus klebonui, parapijos mitingų protokolai pažymi išmokėjimus: „lenkų kunigams „algos” (lapkr. m. 58 dol., vasario 80 dol.), paskiaus „už mišias” 6 dol., kun. B. Žindžiui (Elizabeth, N. J. klebonui) 10 dol., klerikui J. Šeštokui 38 dol., „bažnyčiai” (sk. pamaldoms) svetainės nuoma 62 dol. mėnesiui, asekuracijos už bažnytinius daiktus (2,000 dol. vertės) ir tt. Kartas iš karto bet atsiranda ir ilgesni velionies kun. V. Kraučiuo paminėjimai. Sausio (1899) mėnesyje, pirmininkaujant vice prez. K. Brusokui, visas mitingas buvęs apie kun. V. Kraučiuo „drabužius, ką jo brolis reikalauja”. Vasario m. protokole skaitome: „Kaz. Brusokas padavė balsą, kad kun. V. Kraučiuo brolis, Chicagos klebonas, nenor apmokėti laidojimo kaštų, per tai ir nabašninko (sk. velionies) drabužių išsižada. Likosi nutarta parduoti drabužius ant licitacijos” (varžytinėse)... Susirinkime daug kalbėta apie pataisymą nupirkto nuo protestonų šventynės prie Roebing ir 4-os gatvės. Visi pritarę Juozo Bučinsko „balsui”, kad prie mėnesinių reikišią kiekvienam paaukoti po 10 dolerių „bažnyčios skoloms” apmokėti, o „kas to nepadarys bus skaitomas už nepilną parapijoną”. Kadangi parapijos įeigos buvę labai menkos — per ištisą vasario mėnesį prie durų surinkta 74 dol. 90c., o kolektų bažnyčioje vien 15 dol. 30 centų, — tad protokolas pažymi prie aukų nuo parapijiečių ir kun. Mundeleino 5 dol. auką. Šis kunigas, anuomet vyskupijos kancleris, globojo lietuvių parapiją ir,

kada galėdavo, laikydavo šventadieniais pamaldas.. Neturint savo kalbos kunigo, sumenkėjo ir parapijiečių duosnumas. Lietuvių kunigų anuomet nedaug tebuvę ir visi turėję savo parapijų apygardose į valias darbo. Viena tik Šenadorio lietuvių šv. Jurgio parapija turėjo du kunigu: kleboną kun. P. Abromaitį su jo vikaru kun. A. Miluku. Tad šitas (vasario m.) mitingas, pri-tariant Brooklyno vyskupijos kancleriui, išrenka „K. Brusoką delegatu pas kun. Abromaitį ant rodos dėl ga-vimo kunigo mūsų parapijai..”

Plačiau pakartočiau ištraukas iš šito paskutiniojo protokolo; toliaus protokolų knygose randamos vien įeigų ir išmokėjimų atskaitos. Balandžio mėnesio at-skaita skelbia: „K. Brusokui kaštų į Šenadorį dėl par-kvietimo kunigo į mūsų parapiją 7 dol. 50 centų; kun. P. Abromaičiui davė ant mišių už dušias varde lietu-viškos Brooklyno parapijos 3 dol.; už 3 dienas išliktas nuo darbo 6 dol.; už užlaikymą kunigo pirmąją nedė-lią 5 dol..” Toliau seka: „randa už kunigo gyvenimą prie S. 1-os gatvės 13 dol., kunigo expensai pirmą ne-dėlią 21 dol. 32 centai; 40 valandų atleidų expensai 137 dol. 27 centai” ir tt.

Gegužio tų 1899 metų išmokėjimuose paminėta „at-mokėjimas” velionies kun. V. Kraučiuono šeimininkei 36 dolerių.

11

Atvykus man į Brooklyną laikinai užimti mirusio-jo klebono vietą, jau buvo padaryta sutartis su kon-traktorium pertaisyti nupirktąjį protestonų maldnamį į katalikų šventynę, su klebonija užpakalyje. Reikėjo tik surinkti kuodaugiaus pinigų tam darbui apmokėti. Brooklyno ir New Yorko lietuviams gausiai aukojant, dar tą patį mėnesį (balandį) surinkta per 2,000.00 dol.

(už sėdynes 273.98, kolektų bažnyčioje 344.93, mėnesinių 351.40, kunigo nuo parapijiečių 1,148.00 dolerių). Birželio mėnesyje parapijos išdininko J. Katiliaus atskaita už tris mėnesius parodė įeigų: už sėdynes \$645.49, kolektų bažnyčioje 571.98, mėnesinių 435.35, kunigo — po namus ir siuvėjų dirbtuvėse — surinkta 3,203.00...; viso įeigų 5,201.78 dol...

Sekančiuose 1899 metų šešiuose mėnesiuose aukos bažnyčios skoloms išmokėti nesimažino, bet kilo; jas žymiai padidino įeigos nuo įvairių pramogų: piknikų, pirmojo laivu išplaukimo, bažnyčios pašventimo, bazaro, balių ir nuolatinių „klebono“ vaikščiavimų po namus ir siuvėjų dirbtuves aukų prašant. In dešimtį mėnesių atlankyta po tris kart kiekvienas lietuvis Brooklyne, New Yorke, Bronxe ir ant Long Island Salos. Angelų Karalienės parapijiečių visame New Yorko mieste, vyrų, moterų ir merginų, vaikų neskaitant, buvę tais metais per virš 700.

Bazarų-kermošių darant, parapijos komitetas atsiminė savo nutarimą parduoti varžytinėse velionies kun. V. Kraučiuono drabužius, kad „atsilyginus už laidotuvių ir kitas išlaidas“. Andrius Kundrotas buvo parapijos bazaro „gaspadorium“. Parduodant už pusdykį paskutinius velionies klebono drabužius „gaspadorius“ užtikto kišeniuje 145 dolerių pinigų, kuriuos, kaipo parapijos savastį (mirusis klebonas „nesuspėjęs padaryti atskaitos“ už paskutines 5 ar 6 savaites) be jokių ginčų paimta parapijos išdan, bažnyčios skoloms sumažinti. Anuomet brooklyniečių visos jėgos buvo įtempotos veikesniam savos šventynės pamatų sutvirtinimui. Kas tik New York'o apygardoje daryta, „parapijos išdas“ turėjo šį tą laimėti. Po visas lietuvių naujokynes renkant aukas kun. A. Burbos paminklui, brooklyn'o parapijos išdas ir iš tų aukų dalį paėmė. (...„Kun. Milukas sukalektavojo Brooklyne kun. Burbos pamink-

lui 46 dol., ale girdime, kad komitetas atėmė nuo kunigo surinktus pinigus, paminklui paskyrė 27 dol. 87c., o likusius paėmė į parapiją” — skundėsi liet. visuomenei Plymouth'o „Vien. Liet.” ('99, N. 45) korespondentas.

12

Šventadieniais parapijiečiai, vis daugiausiai siuvėjai, gražiais išeiginiais rubais pasirėdę ateidavę į šventynę ir po pamaldų į parapijos mitingus. Jiems nedėlidienio ryte skaniai pavalgiusicms piknikas ar mitingas buvę vienas iš patogumų, proga pasirodyti, kas jie per vieni, kokie džentelmanai. Kuginui visą rytą išpažinčių klaususiam, dvejias mišias laikusiam, pamokslus sakiusiam ir aukas ėmusiam ir užrašinėjusiam, malonesnis butų buvęs pasilsys, pusryčių pavalgius.

Ne kokie pyragai buvę kun. V. Kraučiuono įpėdiniui eiti klebono pareigas Brooklyno ir New Yorko lietuvių parapijoje. Porą kartų, kantrybės netekęs, lankiausi vyskupijos kanceliarijoje, prašydamas, kad leistų grįžti į senąją Philadelphijos vyskupiją, kur vakavo mano sena vieta, Senadario vikarijatas, kuriame lengviaus buvo leisti „Dirvos” žurnalo knygeles. Tais metais reikėjo man sugaudyti grašius „Lietuviškojo Albumo” (su lietuvišku ir anglišku tekstu) spaudos lėšoms. Be to, reikėjo dar eiti pareigas 1900 m. Paryžiaus Parodos lietuviško skyriaus komiteto. To komiteto nariai, kaip paprastai pas lietuvius atsitinka, savo ginčus perkėlė į laikraščius. „Vienybės Liet.” tų ir sekančių (1900) skiltyse buvo aibis kun. J. Žilinsko ir Dr. Šliupo ir jų vienminčių ginčo raštų dėl parodos reikalų.

Mėginta ir mane su brukliniečiais įtraukti į tuos ginčus. Anonimiškasis komitetas, kurio vardus tik vėliaus sužinojome, kvietė laišku į prakalbas, idant „kun. Milukas ir Dr. Šliupas, abudu kaipo tėvynainiai ir literatūros parodos komiteto nariai išaiškintų tautos reikalų šelpimo svarbą”... Prakalbas rengią Brooklyno „prakilnesni lietuviai, matydami savo brolius paskendusius girtybėje, lošime kortomis ir kitose nedorybėse”... (ž. '99 „Wien. Liet.” N. 42). Prakalbos nuskirta į antrąją dieną po didesnei parapijiečių pramogai — vakarui, kuriame irgi turėję kalbėti „Liet. Susivienijimo” viršaičiai

(su kun. Žilinsku), grįždami iš tos organizacijos seimo Waterburyje.

Kad nesukiltų ir Brooklyne vaidai, kuomet bažnyčios ir klebonijos priruošimo darbas baigiamas ir aukos labai reikalingos, pasitariau su įtakingesniais vietos gyventojais. Daug toje kebloje padėtyje padėjo parapijos pirmininkas Jurg. Vokietaitis su išdininku J. Katilium, taipgi Jurgis Matulevičius, And. Kundrota, Simonavičius ir k. Visi jie sekamai pareiškė:

...„Šliupas aukso kalnus žadėjo anais metais prisidėjusiems prie jo drukarnės... Kada jam šimtus sudėjome, tai nevieną mūsų brolių per savo pazieta visaip išdirbo... pagaliaus visiems įsipykęs, žmonių dirbtuvėse ir karčėmose keikiamas, išsinešė kudašių net į Pensylvaniją, neatsiprašęs jam patikėjusių ir su jais neatsilyginęs... Susidėdamas su juomi ir klebonas suerzįsi tik parapijiečius ir siuvėjų dirbtuvių savininkai neįsleis mus, aukas parapijai renkančius, į savo darbavietes"... Taip kalbėdami, savo patarimams paremti, jie vienas kitas parodė keletą senų (1888 ir 1889 m.) „Wien. Liet.“ numerių, kuriuose tilpo anais laikais Šliupo pasielgimu įzeistųjų vieši skundai.

Pasireiškus taip griežtam prieštaravimui suėjimo su Šliupu ir jo vienminčiais, žinoma, prisiėjo lankytis vien parapijiečių rengiamose prakalbose.

Už ignoravimą anonimiško pakvietimo ir neprisidėjimą prie Dr. Šliupo prakalbų „Vien. Liet.“ keliose korespondencijose išbarė kleboną ir jo „fanatikus“ parapijiečius, bet parapijiečių sutikimo nepakrikdė. Parapijos naudai daromos pramogos, ypač bazaras, daug pelno atnešė. (Pirm. Am. Liet. Profesionalai" knygoje (p. 154), po platesniam „L. B-so“ įsikurimo aprašymui, paminėta, juog tik 1907 m. sutaikyta Dr. Šliupą su vienu įtakingesniųjų Brooklyno gyventojų — J. Matulevičium. Red.)*

* „Vien. Liet.“, Dr. Šliupo vienminčių įtakoje buvusi, 1900 m. N. 26, turėjo paskelbti Sabonio straipsnį „Platinkim Apšvietą“, kur tarp kitko skaitome:

„19 šimtmetyje iš tikro pasirodo, juog Lietuvos diegai pražydės (tai yra Paryžių mūsų paroda)... jau daugiau turime Lietuvos globėjų nei seniaus (Donelai-

Devintos dešimties metų pabaigoje Šliupo, tuomet karingo socialisto, Brooklyne turėta keletą pasekėjų, kurių tarpe buvo du ar trys „Vien. Liet.“ korespondentai. Šie galėdavo „iš mažiausios adatos vežimą priskaldyti“, bet ir teisybę kada ne kada pasakydavo. Pavyzdan labai teisingai vienas tų korespondentų išpeikė brukliniečių veselijas.* Vis peikiamiems žmonėms kantrybės pri-trukdavo, kada juos, gerą darbą dirbančius (parapijos ar draugijų labui), „per gazietas“ koliota. Viršminėtų Šliupo prakalbų rengėjai tyčiomis ar netyčiomis pataikė į opiausią vietą, primesdami brukliniečiams „paskendimą girtybėje, lošime kortomis ir kitose nedorybėse“.

Priruoštoji šventynė buvo vyskupo pašvęsta tų metų (1899) rudenį. Kiek vėliau užbaigta įrengimas klebonijos šventynės užpakalyje. Baigianties 11 mėnesių terminui, kuriam buvau paliuosuotas iš Philadelphijos

tis, Daukša, Daukantas, Valančius)..., kurių vaisius tik šiame laike pradedam daugiau savo akimis matyti..., už ką turime padėkoti mūsų nenuoalsiems budintojams, kaip antai Juškams, Burbai, Kudirkai, Matulaičiui, kurie per savo trumpą amžį praskynė Lietuvai kelius... paėmus gyvuosius Lietuvos gaivintojus, kaip tai Basanavičių, Šliupą, Šerną, Miluką, Žilinską, kurie šiame laike veik visą lietuvišką dvasią užlaiko, nesakysiu visur, bet daugiausiai Amerikoje. Nors kartais minėta inteligencija pasibara tarp savęs, bet kada į darbą, tai vėl dirba visi iš vien ir savo darbą atlieka. Kaip ir (Paryžiaus) Parodos Komitetas pasibarė tarp savęs, bet užduotį atliko...

* Brooklyne teko matyti lietuviškų vestuvių, nes kaip visur taip ir čion budavo vestuvių po keletą kas savaitę... Lietuvių vestuvės prasideda paprastai su dideliu trukšmu, girtavimais ir užsibaigia peštynėmis daugelyje atsitikimų... Brooklyniečiai yra pratę daryti vestuves didelėse svetainėse... Didžiausia priežastis peštynių ir negerų darbų yra ta, kad lietuvių yra paprotys

vyskupijos, reikėjo rupintis naujo klebono suieškojimu. Kun. Kaupas, norėjęs užimti mano vietą, negavo savo (Scranton) vyskupo leidimo. Viešėjo tuomet klebonijoje ką tik sugrįžęs Amerikon Jonas Montvila, versdamas „Dirvai“ lietuvių kalbon Radzevičiūtės apysaką „Anima Vilis“. Jis Škotijoje su kun. Varnagiriu tulą laiką leido laikraštį „Vaidelytę“. Per Montvilo tarpininkavimą, su Brooklyno vyskupo žinia, kun. V. Varnagiris 1900 m. vasario mėnesio pradžioje atvyko klebonauti, tad aš galėjau grįžti Šenadorin ir rupintis „Dirvos“ knygelių leidimu.

Redakcijos prierašas. Angelų Karalienės šventynės frontas, be bokšto, tik su koliumnomis iš lauko, nekurieams nesuvis patiko. Kun. Varnagiris 1914 (Didžiojo Karo) metais pasiryžo padaryti peršamas permainas šventynės išvaizdoje. Koliumnos išgriauta, šventynė pailginta keliom pėdom, išmurytame fronte regėtis daugybė kryžių... Pertaisymo lėšoms apmokėti nesulaukdamas žadėtų aukų gausumo, klebonas pasitraukė iš vietos. Parapijai, turėjusiai 1900 m. 17,000 dol. skolų, dabar, po 3-jų dešimtų suvirš metų reik mokėti nuosimčius už du kart didesnę skolą.

eiti į vestuves nekviestiems ir nuėjus kelti baisų ermyderį... Antras biauirus budas yra daužymas bliudų per dovanas. Jaunikis rengia vestuves ir mąsto, kiek bliudų sumuš, o vyrai net į laižybas eina, katras daugiau sumuš, katras smarkesniu pasirodys. Dovanotojas meta dvidešimtis penkis centus ir kožną kartą bliudą muša... Dar šlykštesniu dalyku yra paprotys bučiuoti jaunamartę... per dovanas.

KA KALBA APIE "ZVAIGZDĖ" LEIDINIUS LIETUVOS ZURNALISTAI SAVO SPAUDOJE.

I.

Kauno dienraščio "Ryto" N. 15 (2062) prelatas A. Dambrauskas rašė:

"Pirmieji Amerikos Lietuvių Profesjonalai ir Kronika. (Iš kun. A. Miluko paskaitų). Tomas I. Pranaičių Julės leidinys, "Žvaigždės" spauda, Philadelphia, Pa., 1929 m. 250-12 in—8.

Amerikos Lietuvių gyvenimas mums maža težinomas. Jis apsuptas tam tikru slaptinumu šydu. Mes tiek težinom, kad jis labai skirias nuo mūsų šio Lietuvoj. Bet koks jis yra iš tikrųjų, apie tai mes artimesnio supratimo neturim. Todėl privalome būti ypatingai dėkingi tiems rašytojams, kurie Amerikos lietuvių gyvenimą parodo tikroje šviesoje.

Vienas tokių rašytojų yra kun. A. Milukas. Jis daug metų yra išgyvenęs Amerikoje, klebonavęs ne vienoj Amerikos lietuviškoj parapijoj, dalyvavęs įvairiose Amerikos lietuvių organizacijose. Todėl jam yra gerai žinomas netikėtai Amerikos lietuvių gyvenimas, bet ir jų įsikūrimo istorija. Turėdamas surinkęs tai istorijai daugybę žinių, kun. Milukas yra nekartą jomis naudojęsis savo paskaitose apie mūsų išėiviją. Dabar tos paskaitos išėina atskiriomis knygomis. Leidžia jas žinomoji mūsų rašytoja, Amerikos "Žvaigždės" bendradarbė, p-lė Julė Pranaičiūtė. Aukšėiau minėtoji knyga—sudaro kun. A. Miluko paskaitų I-jį tomą. Jame daugiausia kalbama apie Amerikos "profesjonalus." Profesjonalais autorius vadina žmones, turinčius tą ar kitą profesiją, amatą, ar užsiėmimą. Dėlei to skaitytojas ras čia

įdomių žinių ne tik apie pirmuosius Amerikon atvykusius kunigus, redaktorius, spaustuvinius, rašytojus, daktarus, bet ir apie pirmuosius siuvėjus, kurpius, barzdaskučius, krautuvninkus, bankininkus ir kitokius biznieriūs.

Labai įdomios ir istorijos pirmųjų Amerikoj lietuvių bažnyčių. Jos buvo įkurtos bendrai lietuvių ir lenkų lėšomis, bet lietuviams neilgai teko jomis naudotis, nes lenkai jas sau pasisavino ir lietuviai vėliau gavo statydintis savas atskiras lietuviškas bažnyčias. Taip buvo Shenadory, Šamokine ir kitur.

Šalia lietuviškų parapijų steigimo, autorius aprašo ir pirmųjų Amerikoj lietuviškų draugijų įsikurimą. Čia puola akin faktas, kad daugiausia tų lietuviškų draugijų—turi vardą šv. Kazimiero Draugijų (pav. Brooklyne, Bostone, Chicagoje, Waterbury, New Yorke, Pittsburghe, Plymouth ir k.). Tai parodo šv. Kazimiero populėrumą amerikiečių lietuvių tarpe.

Vėliau tos draugijos susijungė į vieną "Visų Liet. Kat. Dr-jų Susivienijimą Amerikoje."

Autorius savo veikale elgias kaip tikras istorikas. Jis netiktai faktus paduoda, bet ir kitų paduotus patikrina ir klaidingus atitaiso. Todel nei vienas būsımasis mūsų išėivijos istorikas nekalės apsieiti be šio sąžiningai sustatyto kun. A. Miluko veikalo.

Jis įdomus pasiskaityti ir šiaip jau lietuviams neamerikiečiams, nes parodo, kaip prasti, bemokšliški kaimiečiai lietuviai atvykę Amerikon, įsikūrė, prasigyveno, tapo prekybos įmonių, spaustuvių, bankų savininkai.

O jau kas mano Amerikon ar kitur dangintis, tie būtinai turėtų atydziai perstudijuoti šį veikalą, kad svetur nuvykę nebedarytų tų klaidų, kurių yr darę seni emigrantai.

Už šios knygos parašymą ir jos išleidimą gerb. autorius ir garbi leidėja yra verti iš mūsų visuomenės susilaukti nuoširdžois padėkos. Nes užfiksuodami savo rašiny žymią mūsų išėivijos gyvenimo dalį, yra patarnavę nevien iš-

eiviams, bet ir apskritai mūsų tautos istorijai. Būtų geisti-
na, kad panašūs veikalai netrukus pasirodytų ir apie mūsų
išėiviją kituose kraštuose, k. a. Kanadoj, Argentinoj, Brazi-
lijoj, Pietų Afrikoj ir kitur.

A. Jakštas.

II.

Kultūros žurnalo "Vairo" recenzentas S. Merkelis,
1931 m. N. 1-me rašo:

**Spaudos Laisvės ir Amer. Liet. Organizuotės Sukaktu-
vės.** Antra laida. Pranaičių Julės lėšomis A. Milukas and
Co., Philadelphia, Pa. 782-8 nž. psl. 15-23 cm.

Kun. A. Milukas yra vienas iš kruopsčiausių lietuvių
literatūros medžiagos rinkėjų Amerikoje. Jis nepraleidžia
nei vienos progos, nei vienerių sukaktuvių apie jas plačiau
nepakalbėjęs ar neparašęs. Daug jis įdomios lietuvių lite-
ratūros medžiagos yra paskelbęs "Žvaigždės" žurnale. Pats
buves aktingas spaudos draudimo gadynės veikėjas jis dau-
giausia ir rašo apie tuos laikus.

Šioje knygoje taip pat daugumas straipsnių yra kun.
A. Miluko parašyti, daug medžiagos iš jo archyvo paskelb-
ta. Taigi su šia knyga verta susipažinti kiekvienam lietu-
vių literatūros ir kultūros istorikui. Ji bus įdomi ir šiap-
jau lietuvių inteligentui pasiskaityti.

Pirmiausia susipažinkim su knygos turiniu. Daug me-
džiagos yra apie šiuos mūsų literatūros ir spaudos veikėjus:
Valančių ir Daukantą (9-63 p.; 315-319 p.), kun. Martyną
Sederevičių ir jo padėjėjus (63-107 p., 254-257 p.), Petrą
Kriaučiūną (151-170 p.), Kazimierą Jaunių (171-187 p.),
S. Gimžauską (183-201 p.), Joną Jablonskį (202-205 p.),
kun. Ad. Grinevičių-Jungtą (206-240 p.), Juozą Ložinskį
(320-322 p.), Dr. P. Matulaitį (323-368 p.), ir Martyną Jan-
kų (404-14 p.). Yra trys straipsniai ir apie mūsų spaudos
draudimo gadynės katalikiškosios literatūros kilimo cent-
rus (Kretingos vienuolyną, Žemaičių ir Seinų kunigų se-

min.): Kretingos vienuolių kalinių darbuotę (241-253 p.), Šv. Kazimiero Draugijos pradžia (287-291 p.) ir Seinų seminarija (373-403 p.). Toliau seka bendro pobūdžio straipsniai apie spaudos draudimą ir kovas dėl lietuviškųjų raštų —Lietuvių spaudos uždraudimo dokumentai 122-134 p. mūsų draudžiamosios literatūros keliai (135-150 p.), J. O. Širvydo Iš mūsų knygos kovų fronto (atsiminimai apie kontrabandnešius (265-286 p.). Dar yra keletas mažesnių straipsnelių apie spaudos draudimą ir trumpai paminėtas Didysis Vilniaus Seimas (292-297 p.).

Toliau reikia paminėti iš Amerikos lietuvių gyvenimo porą straipsnių—”Tėvynės Mylėtojų Draugija” (418-424 p.) ir Amerikos lietuvių pirmieji profesionalai (425-695 p.). Šis pastarasis straipsnis gana ilgas ir duoda daug medžiagos Amerikos lietuvių gyvenimui nušviesti ir Amerikos lietuvių veikėjams pažinti.

Daugumas šios knygos straipsnių yra paskaitos, skaitytos įvairių sukaktuvių proga. Toms paskaitoms medžiaga semta daugiausia iš kan. dr. J. Tumo, prof. Biržiškos, prof. kun. Alekno ir kitų raštų. Taigi, kun. A. Miluko raštai kompiliacijos retkarčiais pajvairintos jo paties atsiminimais. Žinoma, tie jo raštai yra skirti Amerikos lietuviams, todėl jų praktiška reikšmė yra didelė. Mums, lietuviams, kun. A. Milukas daug įdomesnis ten, kur jis duoda naujos, dar niekur nespaudintos medžiagos. Pav., rašydamas apie dr. P. Matulaitį, arba 1904 m. korespondenciją (Iš ”Žvaigždės,” ir ”Dirvos Žinyno” archyvo) (706-750 p.). Daugumas šios knygos straipsnių jau yra buvę išspausdinti kituose žurnaluose, daugiausiai ”Žvaigždėj”), laikraščiuose ir atskiromis knygelėmis. Žinoma, tas faktas rodo, kad kun. A. Miluko raštai yra mėgiami ir skaitomi.

Knygos turinį pajvairina daug mūsų literatų ir lietuviškos spaudos platintojų fotografijų. Be to, keliolikos rankraščių faksimilės, taip pat dailiai išspausdintos.

Šio veikalo kalba palyginti daili ir graži.

III.

Amžinas Paminklas Spaudos Draudimo laikų Darbuotojams. Apie mūsu vargū ir kovū del spaudos laikū jau nebe vienā knygā turime parašytā. Rašē apie tai kan. J. Tumas, rankiojo atsiminimus P. Ruseckas, išleidęs du tomu "Knygnešio," esama nemažai ta tema rašinių ir kitū autoriū (A. Jakšto, A. Rucevičiaus, P. Mašio to ir k.). Bet nei viena tū knygū savo turiniu nėra nušvietusi Amerikos lietuviū vaidmens tautiniame lietuviū atgimime. Šio rašinio autoriui, beviešint nesenai lenkū okupuotame Vilniuje, bežiūrinėjant L. Mokslo Draugijos archyvā, puolē į akį vienas įsidēmėtinas piešinys jame atvaizduotas schematiniai apibrėžtas Lietuvos žemlapis, kurį apšviečia trys šviesos šaltiniai: vienos iš užjūrio—tai Amerika, kitas iš užnemunio—tai Tilzē, ir trečias iš vidurio Europos—tai Šveicarija.

Tas schematinis planas, buvęs vienas iš eksponatū tarp-tautinėje parodoje Paryžiuje, regis 1898 m., (1900 m.—R.), sako daug nemalonumū padarē rusū valdžios atstovams, nes užsienis pamatē, kad tik iš svetur apšvietos spinduliai spinduliai Lietuvā tepasiekē.

Kalbamajam plane Amerikos apšvietos spinduliai nubraižyti visū ryškiausiai—ir, berods, tai pilnai atatiko anū laikū padėtį. Šalia tilžiškės kontrafakcinės literatūros, daugiausia spaudinių į Lietuvā iš Amerikos buvo gabenama, nes ten ir knygos ir laikraščiai laisvai buvo spaudinami.

Spaudā atgavus ir Lietuvos gyvenimo sąlygoms besikeičiant, tas Amerikos lietuviū spaudos vaidmuo ėmē nejučiomis mažėti ir šiandien visuomenėje mažai kas beatmena anuos lietuviū tautai sunkiuosius laikus, kada mūsu užjūrio broliams teko Lietuvos švietėjų ir tautinės sąmonės kėlėjų vaidmenį vaidinti. Darbas buvo varomas visū iš-

*; „Spaudos laisvės ir Amer. liet. organizuotės sukaktuvės“. Ant-
ra laida. Pranaičių Julės lėšomis. A. Milukas ir Co. Philadelphia, Pa.

vien: ko nepajėgė čiabuviai ar Mažosios Lietuvos talkininkai, tai atliko užjūrio broliai, turėdami prieš akis vieną tikslą: laisvą ir laimingą tautos ateitį.

"Spaudos Laisvės"... autorius ir leidėjai, suprasdami anais laikais nuveiktų darbų visiems atmintiną svarbą, parūpino kapitalinį veikalą, kuriame lygiai Lietuvos, lygiai Amerikos lietuvių kontrafrakcinis veikimas plačiai nušviestas. Veikalo turinys sudarytas nesilaikant nei chronologinės tvarkos, nes tai, ištikrųjų, sunku buvo įvykdyti: jame daug randame atsiminimų, biografijų, net atskirų studijėlių. Del tų priežasčių "Spaudos Laisvės... ir t. t. sukaktuvių" knyga tenka ne monografija (kaip iš jos vardo galima būtų spėti), bet rinkiniu brangintinos mūsų kultūros istorijai medžiagos, tikrai kruopsčiai surankiotos ir rūpestingai sutvarkytos.

Viso knygoje yra bemaž 800 puslapių teksto, suskirstyto atskirais straipsniais—viso apie 60. Pakaktų tų straipsnių pavadinimus išrašyti, kad įsitikintume, jog "Spaudos ir t. t. sukaktuvių" knygos turinys tikrai įdomus. Bet šiuo atveju tai būtų per ilga ir persunku. Todėl, manding, pakaks nurodyti labiau įsidėmitinas rašinių rūšis, užtinkamas aprašomoje knygoje. Pirmučiausiai—"Spaudos ir t. t. sukaktuvių" knygoj daug vietos paskirta atsiminimams apie vysk. M. Valančių ir jojo darbų aprašymams. Tokių rašinių knygoje randame šešis. Toliau, minėtini pluoštai žinių apie garsųjį knygnešį ir knygnešių autorių kun. Sedelevičių, apie Petrą Kriaučiūną, apie Kazimierą Jaunių, apie šv. Kazimiero dr-jos pradžia, apie Didyjį Vilniaus Seimą, apie d-rą P. Matulaitį, apie Seinų kunig. seminariją, apie "Aušros" laikus, apie M. Jankų, apie d-rą J. Šliupą, apie kun. Juškevičių, "Amerikos Lietuvių Kronika," apie išeiviją, apie kun. A. Burbą, apie L. Mokslo Dr-ją, ir t. t.

Pabaigoj turiningo ir įvairaus teksto eina gausus ir įvairus rankraščių faksimilių skyrius, kuriame randame atvaizduotų d-ro J. Basanavičiaus, A. Jakšto, Geručio, Šerno, Totoraičio, Civinsko ir k. rankos rašta.

Skaitytojų patogumui, norint kuria nors viena tema atsidėjus pastudijuoti, gale knygos pridėti trys sąrašai paminėtų laikraščių, knygų ir raštų sąrašas, paminėtų įstai-gų sąrašas ir paminėtų vietų sąrašas.

Žodžiu, "Spaudos laisvės ir t.t. sukaktuvių" knyga tai dar platesnis ir išsamesnis, negu "Knygnešiai" ir kiti raš-tai veikalas amžinas paminklas spaudos draudimo laiku darbuotojams kultūros dirvoje pastatytas. Vien, kas pri-kiština šiai tikrai brangiai knygai—tai kalbos ir rašybos nevienodumas. Kalbą pataisius, autorių individualybė, ra-sit, nebūtų nukentėjusi, o skaitytojui parankiau būtų bu-ve. Ilustracinė dalis ir spauda irgi gražesnės galėjo būti.

"Lietuvos Aids" V. B-nas. 1931 m..

IV.

PRELATUS DAMBRAUSKAS APIE „VIESNAGE SESTOKUOSE”.

Prnaičių Julės Viešnagė Šeštokuose. Autorės lėšomis, Philadelphia, Pa., 3654 Richmond str., 214 psl. m. 8.

Žinomas mūsų rašytojas ir veikėjas kun. A. Milukas 1923 me-tais yra pavedęs šios knygos autorei aplankyti jo senutę matiną gyvenančią Šeštokuose. Pildydama šį prašymą, autorė tais pat metais atvyko Lietuvon, aplankė ne tik Šeštokuose gyvenančius kun Miluko gimines, bet pabuvojo ir Kaune ir Klaipėdoj ir mūsų pajūrio kurortuose, visur atidžiai domėdamasi Lietuvos žmonių gyvenimu, susidariusia nauja valstybės tvarka, jos gerumais ir netobulumais. Turėdama didelę stebėjimo dovaną autorė iš tos kelionės prisirinko daugybę įvairiausių įspūdžių, kuriuos šioje knygoje trumpais bet gyvais bruožais ir aprašo; kaip kino filmoj slenka čia vienas po ki-to įvairiausi tipai. Štai neišauklėta storžievė pikčiurna majorienė, nei ačių resakanti už padarytus jai patarnavimus; štai jauna sveika ir sumani dzukaitė bevažiuojanti kelintą kartą Kaunan į Norkaus kontorą laivakortės atsiimti ir vis jos nęgaunanti, nes kontoros tvir-tinimu, jos brolis dar nevisus pinigus už laivakortę teatsiuntęs; štai kun. Miluko senutė motinėlė savo laiku uždraustas knygas slėpusi,

žandarus nugirdžiusi, jų suareštuotą kunigą išvadavusi ir daug daug savo amžely gražių darbėlių nuveikusi. Neužmirštas ir autorės bendradarbis — patsai kun. A. Milukas. Jo nuopelnai spaudos draudimo ir karo metu gana plačiai ir teisingai nušviesti. Primintas ir kun. Miluko įskundėjas Amerikos lietuvis; dėliai to įskundimo Amerikos valdžia per visą karo laiką buvo uždėjus kun. Milukui sunkią pareigą — visus spausdinamus savo raštus versti angliškai. Kiek per tai be reikalo sugaišta laiko, kiek tiems vertimams išleista pinigų, sunku ir apsaityti. Gerai padarė autorė, kad to, dabar Kaune gyvenančio lietuviuo išdaviko nepareiškė vardo. Nes žinant, kas tai padarė, sunku būtų buvę susilaikyti nespjovus jam į veidą.

Įdomus taipgi autorės pasakojimas ir apie Salemono Banaičio jaunystę ir jo narsius uždraustų knygų platinimo būdus.

Palangoj autorė susitinka su įdomiu, bet nekoku lietuviu amerikietės tipu. Duoda charakteristiką ir dviejų nesimpatingų ponių ministerienų. Be reikalo tik priduria iš jų gyvenimo smulkmenų, iš kurių norinčiam nesunku atspėti ir kas jos pačios per vienos. Aš bijaus, kad čia nebūtų per daug sutirštintos varsos. Tikrumoj tos ponios ministerienės gal nėra jau taip peiktinos, kaip jos šioj knygoj nupieštos.

Autorės atpasakotas karininko pasakojimas apie mūsų kariuomenės organizavimo pradžia būtų ne pro šalį paskaičius ir mūsų prokuratūrai. Jai priderētu, kad ir vėlai, padaryti teisybę ir kariuomenės bei valstybės skriaudiką tinkamai nubauti.

Išvestų šiame veikalė tipų galeriją papildo dar lietuviuo bolševiko daktaro šeimyna ir dvi komisarės žydaitės. Autorė gina Lietuvą nuo šių dviejų šmeižtų, bandydama įrodyti, kad Sovietų „rojus“ toli nėra taip gražus, kaip jiedvi mono, bet, žinoma, jų neįtikina.

Netruksta čia ir panegirikų kai kuriems Lietuvos veikėjams, k. š. A. Smetonai, generolui Nagevičiui, A. Jakštui ir k.

Būdama pati amerikietė, autorė nepaliko nepalietus ir Amerikos lietuvių santykių su naujai susikūrusia mūsų valstybe. Ji teisingai nušviečia iš vienos šalies nepamatuotas lietuvių amerikiečių pretenzijas, o iš kitos — ir mūsų buvusių valdžių nemokėjimą suprasti teisingus tų pačių amerikiečių interesus ir savo nedovanotinu biurokartizmu kliudžiusiu jiems pirktis žemės sklypelį ir susikurti kokią pramonės įsteigėlę. Ji tiesiog piktinasi tuo, kad mūsų valdžios už auksą greit duodavusios leidimus įvažiuoti Lietuvon iš Rusijos ivairiems nelietuviams, palaikantiems pas mus rusų kalbą ir simpatizuojantiems rusų bolševizmui, ir net nesigailėdavusios jiems šiltų vietėlių valdžios įsteigose ir pačioje kariuomenėje, o savo broliams amerikiečiams neparodžiusios nė pusės to palankumo. Rusų kalba

mūsų karininkų tarpe atrodo autorei nepakenčiama anomalija. Ji klausia, argi neatsirandą protestų prieš tą rusicizmą. Ir gauna atsakymą, kad protestantų būta, bet už savo narsumą jie gavę „netikėtą paaugštinimą zuikių šaudyti provincijon“. Tai buvo autorės rašyta 1923 m. Reikia tikėtis, kad dabar nei panašūs protestantai, nei tokie paaugštinimai nebėra jau reikalingi.

Nemažai šioj knygoj patiekta ir asmeniškų autorės sumanymų, projektų, pasiūlymų. Pav. tiek amerikiečiams, tiek Lietuvoj gyvenantiems mūsų broliams ji siūlo laidotuvių ir paminklų išlaidas sumažinti iki minimumo, o sutaupytas tuo būdu sumas paversti stipendijomis mokslus einančiam jaunimui šelpti. Lygiai įdomus ir kitas autorės projektas. Pastebėjus, kad mūsų jauni rašytojai terašo daugiausia beprašmius futūristiškus niekus, ji išreiškia sumanymą — sukurti atskirą fondą premijoms už veikalus, parašytus mūsų tautos istorijai bei gyvenimui nušviesti k. š. už dailias istoriškas apysakas, tautiškus epus ir p.

Labai įsidėmėtinas ir trečias gerb. rašytojos pasiūlymas apie mūsų valdininkų atostogas. Ikšiol jų dauguma veržias į mūsų pajūrio kurortus. Ten nuvykę, o neturėdami užtektinai lėšų, jie gauna gyventi blogiausiose sąlygose, per tai tos atostogos jų sveikatos visai nepataiso, o jų biudžetą visai suardo. Taipgi autorė ir pataria valdininkams vykti atostogoms į kaimą pas savo tėvelius bei gimines. Ten ras ir sveiką orą ir valgi, o išlaidas sumažins gal daugiau negu per pusę. Taip beatostogaudami valdininkai nenutoltų nuo liaudies, geriau suprastų kaimiečių vargus, galėtų aukščiau pakelti jų valstybišką susipratimą ir šiaip jau daug gera kaimui padarytų. Mintis sveika, graži, verta plačiai paskleisti valdininkų, ypač žemesniųjų, tarpe.

Ne vienoj šios knygos vietoj paliesta ir lietuvių amerikiečių gyvenimas. Ypač įdomiai nupiešti Amerikos lietuvių klebonų santykiai su parapijiečiais. Pasirodo, lietuviai visur linkę į opoziciją. Neturėdami savo lietuviškų prezidentų, ministerių, kuriuos galėtų kritikuoti, peikti, mūsų broliai amerikiečiai visą savo opozicijos energiją nukreipia dažniausiai prieš savo kleboną, ypač kai jis kuriam laikui išvažiuoja atostogų. Nekieno nebekliudomi opozicionieriai pavaro tuomet taip energingą agitaciją, kad klebonui iš atostogų sugrįžus, parapijiečiai nebenori jau nė klebonijon įsileisti. Dėliai to dauguma klebonų amerikiečių ir vengia važiuoti atostogų. Dalykai keisti, bet patvirtinti faktais.

Šioj savo trumpoj recenzijoje, aš, žinoma, toli gražu ne visą teatpasakojau šios knygos turinį. Skaitytojas ras joj daug ir kitų įdomių žinių ir pastabų. Ji skaitos tikrai kaip apysaka, nors čia nė-

ra nieko kas būtų prasimanyta bei iš piršto išlaužta. Autorė ne-fantazijuoja, bet piešia tikrą gyvenimą, vietomis gal net per daug avirai vilkdama aikštėn ir tokius dalykus, kurie gal geriau būtų buvę bent kiek pridengus.

Turinio įdomumui prilygsta veikalo kalba. Ji gyva, daili, turtinga išsireiškimais. Filologai pedantai, žinoma, rastų ne vieną prikištiną dalyką. Mes pasitenkinsime čia tik pažymėję vieną nelabai vykusį būdvardį asmenis,io, asmeniai, viet. asmeninis, asmeniškai. Netaisyklingai taipgi rašo autorė paojus vieton pavojus (slg. lot. žodį pavere).

Autorė yra išleidus šį veikalą savo lėšomis. Pelną iš jo ji skiria savo brolio a. a. kun. Justino Pranaičio vardo stipendijai įkurti prie Lietuvos Universiteto.

Reikia tikėtis, kad šią taip įdomią knygą ir taip simpatingam tikslui išleista, mūsų visuomenė greitai išgrobstys. Ji verta kiekvienam mūsų intelligentui perskaityti.

A. Jakėtas.

(1928 „Lietuvos Aidas“ N. 104 — VI — 11 d.)

V.

„Lietuvos Aidas“ XII 29 d. N. 269.

LAISVOSIOS LIETUVOS ATLANKYTU.
Iš Pranaičių atsiminimų. Autorės
lėšomis „Zvaigždės“ spaustuvėje, Philadelphia,
Pa. 1928, 357 psl. gr. in. 8.

Autorė trejopai laiminga: viena, kad gali tolimas keliones atlikti; antra, kad moka tose kelionėse daug ko pastebėti ir savo išpūdžius dailiai aprašyti; trečią; kad savo kelionių aprašymus gali „savo lėšomis“ taip puikiai išleisti.

Siame naujame savo veikale autorė teikia žinių apie savo kelionę iš Amerikos Lietuvon. Iškeliauja ji 1922 m. gruodžio mėn. Laimingai perplaukus okeaną ir su dideliu vargu pervaziavus

per Vokietiją, pačiam Kūčių vakare pasiekia ji Kybartus, o pirmą Kalėdų dieną atvyksta Kaunan.

Būdamą karšta patriotė, ji tarianti galėsianti oia pasilsėti, pasidžiaugti nauju lietuvių gyvenimu, nauja mūsų valstybės tvarka. Deja, skaudžiai apsigaua. Pasamdytas stoty vežikas nesugeba surasti nurodytos gatvės ir namų. Pati Lietuva sutinka ją, kaip ir kitus brolius amerikiečius, šaltai su biūrokratišku formalizmu, laiko ją svetimo krašto piliete, vargina ją ilgais „meldavimais“ ir po ilgų baladonių teišduoda jai leidimą gyventi Lietuvoj t i k v i e n a m m ė n e s i u i.

Matydama mūsų naujo valstybės aparato netobulumą ir net nedovanotiną kvailumą, ji tariasi patarnausianti ir amerikiečiams lietuviams ir pačiai anų laikų mūsų valdžiai aprašydama su visomis smulkmenomis tikrai idiotišką tuometinę pasų ir „meldavimosi“ procedūra.

Tuo savo aprašymu ji tikrai atkeršija ne tik už savo, bet ir visų brolių amerikiečių vargus ir pažeminimus, patirtus Lietuvos policijos įstaigose. Bet būdamą teisinga, ji neužmiršta pažymėti ir išimtis: vieną geraširdį valdininkėlį ir vieną „džentelmoną“ — policininką, parodžiusį kur kas daugiau proto ir takto, negu jo viršininkai.

Nemažesnio nemalozumo patiria autorė ir anų laikų Kauno pašte, atėjus atsüimti jai adresuoto siuntinio. Cia rusiškai kalbanti valdininkė iškelia abejojamą net autorės lytį, dėl to, kad jos amerikietišrame pase buvo parašyta Julė Pranaitis, o ne Pranaičiūtė.

Bet autorė — kieto būdo. Ji nugali visas kliūtis, gauna leidimą gyventi Lietuvoje, kiek jai reikia, aplanko žymesnes jos vietas, pamato lietuvių gyvenimą tiek laikinoj sostinėj, tiek ir provincijoj. Visus savo išpūdžius ir patyrimus ji surašius siunčia Amerikos „Zvaigždei“ atskirais laiškais, o dabar tuos laiškus krūvon surinkus išleidžia atskirą knygą.

Beskaitant ją, atgyja, lyg kino filmoj, visas 1923 metų Lietuvos gyvenimas. Štai tų metų užgavėnės su visokiais koncertais, vakarais, o ypač baliiais, kur įvairiausi svaiginamieji gėrimai, ypač šampanas, liejasi, kaip iš „gausybės rago“ ir kur šokta lig 6 val. ryto. Vienas tų balių (Ukio Banko) autorės žiniomis prarijęs ne mažiau 25,000 litų!

Štai vėl 16-o Vasario šventė, su jos iškilmingomis pamaldomis, demonstracijomis, kalbomis, iliuminacija ir „suktiniu“ ne vietoj. Štai III-jo Liet. Katalikų Kongreso posėdis su kun. Krupavičiaus kalba, kurioj jis barė klebonus, kad taip „svarbaus reikalo nenori suprasti ir neduoda savo arklių agitacijos reikalams“ (60 psl.).

Toliau eina Lietuvių laivyno vėliavos pašventinimas, lydymas mūsų eksporto statistika ir nurodymu nuostolių dėl neturėjimo savo laivų. Ne užmiršta ir gegužės 1 d. šventė pasibaigusi milicininko Zitinevičiaus nušovimu. Paminėtos ir jojo laidotuvės, kuriose dėl vidaus ministerio Olekos pasivėlinimo, gedulinga procesija turėjo laukti išisą valandą.

Bet ir čia negalas. Štai dar III Seimo atidarymas. Štai visokios gegužinės štai įvairios tragikomedijos dėliai butų stokos. Štai abejingos visuomenės liūdnas vaizdelis, šta ištisą savaitę laively laikomas nuskendusio garlaivio mašinisto lavonas, teleistas palaidoti tik tuomet, kai prieplaukos žydai ėmė skustis dėl nepakenčiamo dvo-kimo... ir t.t. ir t.t.

Autorė visur parodo pastabumą, sugebėjimą greit orientuotis mūsų santykiuose, o taipgi ir nemaža civilinės drąsos. Kur reikia, ji pasako tiesos žodį ir Lietuvos valdžiai ir mūsų jaunimui ir karininkams ir patiems žydams. Kas autoriui atrodo tiesa, tą ji ir pasako atvirai nesistengdama tiesos vynioti į bovelną.

Taigi šis veikalas yra visiems rekomenduotinas ir skaitytinas. Mūsų puristai ras čia be abejo ne vieną prikištiną kalbos dalyką. Bet kam rūpi turinys daugiau, negu kalba, tas autorės amerikietiško beveik nepastebės.

Kas aukščiau pasakyta, liečia vien I-ją šio veikalų dalį (1—127 pl.). nes antrąją jo dalį sudaro „Viešnagė Seštokuose“, kuri jau seniau buvo mano recenzuota „Lietuvos Aide“. Prijungimas tos antrosios dalies prie autorės atsiminimų ne tik nenkenkia autoriui, bet anaipol jo vertę žymiai padidina, nes gautas iš čia 1923 m. Lietuvos vaizdas tampa kur kas pilnesnis ir reljefiškesnis.

A. Jakštas.

Apie „30 METŲ SPAUDĄ ATGAVUS” Knygas. NAUJAS ISTORINIS LEIDINYS.

1904—1934 Metų Spaudą Atgavus. Tomas I. (Viršelyje: I „Aušros” fotografijos) Pranaičių Julės ir bendraleidėjų leidinys. „Žvaigždės” spauda, Philadelphia, Pa. 1935. 72—7—265 — 5 psl.

Pernai suėjusioji 30-ties metų sukaktis nuo liet. spaudos atgavimo buvo akstinas nenuilstamam lietuvių amerikiečių veikėjui kun. A. Milukui, o taip pat gana plačiai žinomai Julei Pranaitytei paminėti tas sukaktuves didesniu kolektyviniu kelių tomų leidiniu. Tam reikalui buvo suburta net 147 žmonių būrelis iš Amerikos lietuvių (daugumas kunigų) ir Nepriklaus. Lietuvos visuomenininkų. Pirmasis pagrindinis to leidinio dalykas — visos senosios „Aušros” atsispausdinimas fotografijos būdu. Turint galvoje amžinąją „Aušros” reikšmę tautinės lietuvių minties istorijai, toks sumanymas labai sveikintinas, tikrai „laimingai sumanytas”, kaip jį apibūdino Tautos Vadas Respublikos prezidentas A. Smetona savo laiške (kovo 6 d.) kun. A. Milukui, kuriuo ši knyga ir pradeda.

Šiame pirmajame sumanytojo leidinio tome atsispausdinti ištiesai iš „Aušros” 1883 metų 1—10 Nr. Nr. Be to, visas „Aušros” turinys (iš „Varpo” 1903 m. Nr. 3) ir pirmieji keturi puslapiai (su antraštiniu Višteliausko „Vitolio raudos” vertimo, paties jos autoriaus Kraševskio pinigais išleisto Poznaniuje 1881 m. Tolimesniuose tomuose reikia tad laukti ir kitų „Aušros” metų komplektų atsispausdinimo. Tatai „Aušrą” mums kaip ir atnaujins, padarys ją daug prieinamesnę mūsų kartai.

Knygą papildo kun. Miluko apie spaudos draudimo laikotarpį pora paskaitų, kuriose jis iškelia draudžiamosios spaudos pradininko vyskupo Motiejaus Valančiaus nuopelnus. Tatai leidinį daro ypač aktualų

šiais to didžiojo Vyskupo minėjimo metais. Knygos pabaigoje įdėti dar kun. Miluko atsakymai „bendraleidėjams“ įvairiais „Ausrą“ liečiančiais dalykais, ypač del Dr. Jono Šliupo reikšmės.

Leidiny s ir laiku ir labai naudingas. Tik, laukiant naujųjų tomų, tenka palinkėti, kad jie būtų išleisti padoriau už šį pirmąjį, kuris ne tik marguliuoja įvairiu popierium, bet ir subrošiuruotas tiesiog nepakenčiamai, be to, supainiota numeracija ir tt. Na, šiandien knygų leidėjai ir autoriai įpareigoti dar ir taisyklingesne netuvių kalba savo raštus leisti. O tuo tarpu leidėjams ir kun. Milukui ačiu. L. Gira.

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSIO TRIBUNOLO TEISĖJAS APIE „AUŠRĄ“.

Gavęs 1888 m. „Ausrą“, kuri Tamstų atnaujinta „30 Metų Spaudą Atgavus“ veikale, nudžiugau kaip vaikas gražiai apdovanotas. — „Ausra“ jau buvo retenybė. Ruošdamas „Aisbe“ (A. A. Teisėjo A. Kriščiukaičio pseudonimas. Red.) 40 m. jubilėjų, Kaune vos tesuradau tiktai vieną jos egzempliorių, butent Vytauto Didžiojo Universitete; tas unicum'as laikomas tokia brangenybe, kad studentams neduodama skaityti, juo labiau pašaliniams asmenims; kam reikia, kas kartą turi kreiptis į dekaną V. Biržišką, kuris vienas teleidžia naudotis tuo unicum'u. Tiesa po to įvykio teko man skaityt Lietuvos laikrašty skelbimas: kaž kas parduosias visą „Ausros“ komplektą už 5001. Dabar gali nusimanyt, kokį džiaugsmą padarei man ir visiems atsiųsdamas „Ausros“ fotografijos I tomą.

Kas del šios „Ausros“ rėmimo, turiu pasakyt, kad spaudoj nesu pratęs dirbt, tai iš manęs nelaukit straipsnių. Vienam kitam esu nūpasakojęs Tamstos reikšmingą praeitį ir dabartinę padėtį ir kiekvienam rodau originališkai pagamintą „Ausros“ tomą, pabrėždams reikalą padėt Tamstoms šiai knygai išplatinti... (Kaune 1935. VII. 7. Ištraukos iš gromatos „Žvaigždės“ redaktorei).

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Apeigos Rymo katalikų Bažnyčios. Lenkiškai parašė kun. J. Lunkevičius. Vertė Gerutis. Antra laida, 188 pusl.60
Antanukas. Apysaka B. Pruso. Vertė Selimas. Antra laida. 40 pusl.15
Algimantas arba Lietuviai 13-ame šimtmetyje. Istoriška apysaka. Parašė Dr. V. Prietris. Penki tomai, 488 pusl.	2.50
Anima Villis. Marės Radzevičiūtės apysaka. Jono Montvilos vertimas. Antra laida, 162 pusl.75
Bajoro Vuošvis. Apysaka iš lietuvių gyvenimo. Parašė Jonas Kmitas. 63 pusl.15
Biurokratai. Apysaka iš paskutinių atsitikimų Lietuvoje. Parašė Jonas Kmitas. 79 pusl.25
Fabiolė arba Bažnyčia Katakumbose. Kardinolo Wiseman'o. Vertė Vytautas. 354 pusl.	1.00
Gyvačių Karalius ir kitos apysakėlės. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 31 pusl.10
Iš kelionės po Europą ir Aziją. Parašė Pranaičių Julė. 380 pusl., 102 iliustracijos (paveikslai), audeklo apdarais	2.25
Skuros apdarais, paaukuotais kraštais	3.50
Iš daktaro pasakojimų. Rudens diena. Sulaukė. Parašė Šatrijos Ragana. 69 pusl.25
Išvakarės gret Lemano ežero. Parašė kun. M. Morauskis. Vertė Gerutis. 172 pusl.75
Išpažinties Istorija. Prancuziškai parašė kun. A. Guillois, vertė kun. A. M. Milukas. Antras leidimas 1916 m.50
Kova ties Žalgiriais. Istoriška drama keturiuose aktuose. Parašė Savasis (Dr. V. Pietaris). 31 pusl.25
Kunigo giminė. Parašė J. Gerutis. 68 pusl.20
Kaip Elziutė praleido Šv. Jono dieną. Parašė P. D. 63 pusl. ..	.20
Krasauninkas—Laižybos—Dievo žmonės. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 28 pusl.10
Kun. Dr. M. Gustaičio, Du laiškų iš Kelionės05
Kun. Dr. M. Gustaitis.....	.5
Laisvės Metu. Apysaka iš paskutinių atsitikimų. Parašė Antanas 1908 m. 187 pusl.75
Laiškai iš Kelionės po Palestiną. Kaštais kun. Antano Miluko. 94 pusl.50

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St., Philadelphia, Pa. adresuokit:

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Lietuviškas Albumas. Dalis I. Istoriskos ir šiaip jau Lietuvos vietos. Parengė ir išleido kun. A. Milukas	75
Lietuviškas Albumas. Dalis II. ir III. Lietuvos raštininkai, žymesni vyrai ir typai. Parengė ir išleido kun. A. Milukas	1.50
Lietuviškos Pasakos. Spaudon parengė Dr. J. Basanavičius. 262 pusl.	2.00
Mercier Kardinolo gromata apie Patrijotizmą ir Išlaikymą05
Moterystė ir šeimyna. Iš vokiškos kalbos vertė J. Gerutis. 41 pusl.	.50
Mūsų Socijolistai. Apysaka iš „Kudlamečio“ atsitikimų. Parašė Jonas Kmitas. 57 pusl.15
Melagių Dėdė. Vaizdelis iš Dzukų gyvenimo. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 27 pusl.10
Nekaltybė. Iš vokiško vertė J. Gerutis. 89 pusl.25
Ne Mieste Laimė. Prancuziškai parašė Pierre L'Ermite. Lietuviškai vertė Pranaičių Julė. 206 pusl.	1.00
Našlaičiai. Likimas tuos šeimynos. Vertė P. Str. 81 pusl.15
Pasikalbėjimas Giesmininko su Lietuva. Vyskupo A. Baranausko Eilės. Kaina05
Pasakyk Matušei, Agnieška, Ant Garlaivio. Tris Šatrijos Raganos apysakos.15
Pradžia ir išsiplėtimas Katalikų Tikėjimo. Parašė Vyskupas M. Valančius. 235 pusl.	1.00
Paklydėliai. Kun. J. Geručio. Antras leidimas.10
Pukta Dvasia. Latviškai parašė Rudolfas Blaumanis. Lietuviškai vertė Idlargas. 72 pusl.25
Patrimpo Laiškai. Kun. Miluko leidimas 1907 m.60
Šventųjų Gyvenimai. Skaitymai kiekvienai metų dienai. Su paveikslais. Spaudon parengė kun. A. Milukas. visi 4 tomai	3.50
Drutais audeklo apdarais	4.00
Skuros apdarais	5.00
Skuros apdarais, paausnotais kraštais	5.50
Šiapus ir anapus grabo. Parašė J. Gerutis. 210 pusl.60
Susiskaldėliai. Vaizdelis iš mūsų sodiečių gyvenimo. Parašė J. Gerutis. 62 pusl.20

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St. adresuokit: Philadelphia, Pa.

Alp 2244
Larch

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Sodžionių Teologija. Parašė J. Gerutis. Gražiausia lietuviška kalba šioje knygoje išdėstytas visas Katalikų Teologijos mokslas. 285 pusl.	1.00
Trumpas Katekizmas10
Vaičiaklio Ellės. Su veļionio plačia biografija ir paveikslu. 157 pusl.75
Valdimierius. Apysaka. 47 pusl.10
Pergyventos Valandos (Karvojaus Laiškai). Parašė K. A. K. 140 psl.60
Jonukas Karklynas eina Lietuvos pažintų. Parašė Prietelis. 47 psl.20
Socialistai Kas jie? — Iškur atsirado? — Ko nori? Parašė Dr. A. Civiņskas. 124 psl.15
Gera Išpažintis Verta šv. Komunija. Kun. P. Saurusaičio. psl. 6810
Satrijos Raganos, Saulei nusileidžiant, Iš mūsų karionės. Kalėdų Vakara. 162 psl.15
„Aušros“ 40 Metų Sukaktuvėse. 1883 — 1923. (Perspaudinta iš 1923 m. Gruodžio Mėnesio „Zvaigždės“). 261 psl.	2.00
Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku Atžvilgiu. Parašė kun. Antanas Jusaitis. 112 psl.75
„Zvaigždės“ 1922 metų kompletas	\$2.50
„Zvaigždės“ 1921	2.50
„Zvaigždės“ 1920	3.00
„Zvaigždės“ 1919	3.00
„Zvaigždės“ 1918	3.00
„Zv.“ 1917	3.00
„Zv.“ 1916	3.00
„Zv.“ 1915	3.00
„Dirvos Žinyno“ kompletai	3.00
Kelionių metų „Zvaigždės“ kompletai \$5 kiekvienas.	

Užprašymus ir pinigų „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
adresuoti: Philadelphia, Pa.